СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИ[illegible]ДОПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXXII. | Число 90. | Джерзи Сіті, Н. Дж., четвер, 17. квітня, 1924. | VOL. XXXII. | No. 90. | Jersey City, N. J., Thursday, April 17, 1924. | THREE CENTS

Сенат не зміняє іміграційного проєкту.

ВАШІНГТОН, 15. квітня. — Сенат приняв нині без найменчої зміни ту частину іміграційного проєкту, яка не дозваляє на приїзд до Злучених Держав тих людий, які не мають права ставати американськими горожанами. Сим способом виключається зовсім іміграцію людий жовтої раси. Зроблено сей крок проти виразних застережень американського уряду та протесту японського уряду.

Зі сьої ухвали виходить, що сенат відай не буде зміняти теж ніяких других постанов проекту Джансона.

Всі цікавляться тепер питанням, який крок зробить тепер секретар стейту Гюз, котрий говорив недавно сенаторам, що вони не повинні виступати проти порозуміння з Японом.

ПІДВИСШУЮТЬ ЗАПЛАТУ ДЛЯ ПОЧТОВИХ УРЯДНИКІВ.

ВАШІНГТОН, 15. квітня. — Гочтові комітети обох палат конгресу згодилися на підвишку робітничої заплати для почтових урядників, але заявили, що підвишку мається оплатити з підвисшеної оплати за перевіз пакунків.

Почтовий міністер Ню, котрий виступав кілька разів проти підвишки оплати робітників, тепер спротивився підвисшуванню перевозової тарифи, бо на його думку се буде мати такий наслідок, що люди станут пересилати посилки не почтою, але експресовими компаніями.

СТРАЙК НАФТОВИХ РОБІТНИКІВ.

БЕЙОН, Ню Джерзі, 15. квітня. — Від 700 до 800 робітників нафтових рафінерій Векюум Ойл Ко. вийде завтра на страйк, бо підприємство не захотіло підвисщити їм робітничої заплати о 10 процентів.

Юнія заповідає, що за робітниками сього підприємства підуть незадовго робітники других підприємств, так що в коротким часі застрайкує тут коло 15,000 робітників.

Джаж Д. Ракефелер Молодший, котрого робітники запросили на вечеру до Ньюарку, на вечери не явився.

ВЯЖУТЬ РЕПУБЛИКАНСЬКУ ПАРТІЮ З ГОРІВЧАНИМИ ПЕРЕКУПСТВАМИ.

ВАШІНГТОН, 15. квітня. — Перед сенатовим комітетом, що розсліджує діяльність бувшого міністра судівництва Догерті, станув Сесил Кернс, засуджений свого часу на дволітну вязницю за нарушение прогибіційного закона, та заявив, що його спілка пачкарів горівки заплатила була републиканським політикам великі хабарі. Межи инчим заплатили вони 50,000 політикам зі стейту Огайо, а 40,000 долярів політикам з Кентакі.

В ЧАС ВИБОРІВ?

НЮ ЙОРК, 15. жовтня. — Демократична конвенція стейту Ню Йорку постановила вживати на будуче лишень паперу та друків, друкованих у юнійних фабриках та маючих на собі юнійний штемпель (лейбел). Таку саму постанову приняла в себе організація „Елкс".

МІНІСТЕР СУДІВНИЦТВА ПРО ОБЖАЛОВАННЯ СЕНАТОРА ГВІЛЕРА.

ВАШІНГТОН, 15. квітня. — Новий міністер судівництва Стовн виступив з публичною заявою, що він прослідив обжалование сенатора Гвілера та найшов його законним.

З ПЕРЕДВИБОРЧОЇ КАМПАНІЇ.

ОЛБАНІ, 15. квітня. — Демократична конвенція стейту Ню Йорку таки завзялася поставити кандидатом на уряд президента Злучених Держав нюйорського стейтового губернатора Ал. Смита, хоча він є католиком.

Секретар стейту Гюз заявляє, що кандидатом републиканської партії буде президент Кулидж.

Радіові підприємства загодяться до пересилання промов обох конвенцій при помочи бездротного телефону.

БОРОТЬБА ПРОТИ КЛЕНА.

ГЕРИН, Илиной, 15. квітня. — Біжучі міські вибори в Герині йдуть під кличем боротьби проти Ку-Клакс-Клена. Провідники Клена арештували нині суддю міського суду в Герині та його шофера під закидом, що вони збирали для своєї партії голоси поза містом серед людий, які не мають права голосувати в місті.

ЗА ВЖИВАННЄ ГРОШИЙ З ЮНІЙНОГО БАНКУ.

НЮ ЙОРК, 15. квітня. — Директори юнійного банку юнії кравців відбули конференцію з банковими урядниками стейту Ню Йорку, щоби дістати від них дозвіл на посередництво при закупні топлива для робітників. По конференції директори заявили, що вони свого посередництва на себе брати не будуть.

ЗА НЕЗАВИСИМІСТЬ ФИЛИПИНСЬКИХ ОСТРОВІВ.

ВАШІНГТОН, 15. квітня. — Генерал Вуд, губернатор Филипинських островів, вислав до міністра війни Вікса публичного листа ,в котрім пояснює своє становище супроти домагання самостійности для Филипинських островів. На думку генерала Вуда, Америка не може пристати на визволення Филипинців, бо се булоби зрадою опіки над населенням сих островів...

ТОДІ, ЯК УКРАЇНСЬКИХ УЧЕНИХ ВЯЗНЯТЬ І РОЗСТРІЛЮЮТЬ.

МОНТРЕАЛЬ, Канада, 15. квітня. — На університеті в Монтреал студіює тепер трох російських учених, висланих коштом російського большевицького уряду на студії в лябораторіях. Професор Яруцький студіює вплив електрики на гази; професор Бахов канадійські способи фотографії з воздуха; а професор Живоцький робить досліди над автомобілями та машинами до замороження.

ВИДАТКИ НА ЗАГРАНИЧНІ МІСІЇ.

Презбітеріянська рада заграничних місій подає, що вона дістала за послідний рік 5 міліонів долярів на місійні роботи поза границями краю.

НЕБУВАЛА РІЧ.

В суді міста Вустера, в стейті Месечузетсі, зарекордовано тестамент дра Віліема Гогина, пастора церкви св. Павла, котрий записав на ріжні церковні справи весь свій маєток в сумі 22,000 долярів.

ФАРМЕРИ ПРОТИ МІНІСТРА РІЛЬНИЦТВА.

Фармерська організація, Фармерська Рада предложила комітетови палати послів для видатків обжалованне проти міністра рільництва Волеса. Кажуть фармері, що Волес є правою рукою великих різниць та змовлявся зі спілкою Армура та Мориса на шкоду фармерів.

СУДЯТЬ ПОЛІСМЕНА ЗА ВБИЙСТВО.

Перед стейтовим судом в Ню Йорку стає тепер нюйорський полісмен Детро Клинтон, обжалований за те, що вдарив ветерана Лінча кулаком в голову так сильно, що вбив його на місці.

„ТРІЮМФ МЕДИЦИНИ".

В Парижі виставляють у театрі з незвичайно великим успіхом комедію Жіль Ромена п. з. „Knock ou le Triomphe de la medicine". Оповідається в цій комеді-сатирі про хитрого лікаря, який вчить людей бути... хорими.

Лікар із села Ст. Моріс відпродав свому товаришеві, молодому лікареві дрові Кнокові свою посаду, свою кліентелю Бо в Ст. Морісі приходиться хіба загибати лікареві. Там мужики самі здорові, ніхто й не гадає ніколи й порадитися лікаря.

Др. Кнок уязвся на спосіб. Афішами розголосив, що ординує безплатно й дає навіть ліки даром. І зараз є успіх. Люде приходять радитися лікаря. Др. Кнок констатує у кожного якусь недугу. Люде з Ст. Моріс і з найдальших околиць не можуть уже жити без лікаря. Кнока всюди приkликають. Кнок здобуває собі солідну практику. А но роковим на спілку з кількома богатими селянами основує санаторію. Бо вони пізнали, що значить зорганізована лічнича метода й яку вартість, який маєток представляють собою люде, які хочуть лічитися. В третій дії бачимо колишнього лікаря села Ст. Моріс. Він злорадно приїхав відвідати дра Кнока, бо вірить, що продав йому найгіршу в цілій Франції посаду. Та як приїхав у село — очам своїм не вірить. Переконався, що др. Кнок має такі доходи, що лішпі й у сні не можуть приснитися! А колишні його здорові мужики перемінилися в неврастеміків. Це „тріюмф медицини"

ЦЕЙ ХІБА ВЖЕ ТАКИ НАЙСТАРШИЙ ЧОЛОВІК.

Недавно двір короля Гусейна відвідав один Сирієць. Той чоловік каже, що він родився 1785-го року. Каже, що бачив Наполеона, коли 1799 р. був на своїй египетській кампанії. Отже цей Сирієць мав би тепер 139-тий рік!

ПРО ТЕАТР У БОЛЬШЕВИКІВ

Пише російський театральний журнал „Жізнь іскуства", в якому є театральна хроніка Москви і Петрограду. Театр розвивається. Відкрито десятки театрів. Що тижня виринє якийсь новий експераментальний театр. Замітне, що совєтська влада, як і колишня дає обильні підмоги. Вона відчинила цілу низку національних театрів: на жидівській, татарській, кіргізькій й індійській мові (на Вкраїні самособою на вкраїнській). Щодо репертуару, то понайбільше грають передвоєнні песи. Люде, котрі управляють театром, не можуть часто радикально обновити репертуар давати песи в дусі чистого мистецтва, бо нова буржуазія (непмани) воліє бачити на кону відблиск елєгантного життя з гарними толєтами, як драми з життя. Бо вони хочуть забавитися, а про щось вище й не думають. Наслідки цього бачиться в петроградському театральному життю. Там французські фарси і „pochades" заповняють репертуар, як прим. „L'ecole de cocotes" і легка американська комедія „Поташ і Перльмутер". Вона дожила не менше — як 2000 вистав! Та попри це грають і поважні драми, опери. В „Художественім Театрі" (котрого одна часть є на успішнім турне в Півн. Америці) давали Арістофанову комедію „Лізістрата". Основано теж дітючий театр, для котрого працює граф Олексій Толстой.

МУССОЛІНІ ПРОТИ АНЕКСІЇ БЕСАРАБІЇ РУМУНІЄЮ.

Кореспондент лондонського дневника „Дейлі Мейл" подає цікаві подробиці про причини відмови відвідин румунської королівської пари в Римі. Не кодить так про втрати італійських посідачів вартісних паперів, як радше про важні річи заграничної політики. Муссоліні в питанню Бесарабії заняв становище противне Румунії, щоб перешкодити створенню великої держави на Балкані.

НАЙБІЛЬШИЙ ПОХОРОН НА СВІТІ.

Відбувся недавно в Японії. В головному місті Токіо згинуло в осени наслідком землетруса 33 тисячі людей. Тепер останки і попіл усіх цих людей похоронено. Ще ніколи стільки мерців нараз не ховали в одну могилу.

СМЕРТЬ ПОЛЬСЬКОГО ЕПИСКОПА.

У Перемишлі помер тамошній польський римо-кат. епископ Йосиф Пельчар. Покійний був 22 роки професором в Ягайльонському університеті у Кракові. Недавно тому святкував ще свій срібний епископський ювилей. Підчас того священня перестудився і дістав запалення легких, якого не міг вже побороти його старечий організм. Помер маючи 82 роки.

БЕЗРОБІТТЕ НА УКРАЇНІ.

Московська „Правда" подає в дописі з Донецького басейну про те, що всі розмови на тему зниження цін важні лише на папері. В дійсности панує там страшна дорожня. Ніяким офіціяльним заходам не вдалось осягнути якихнебудь успіхів на полі боротьби з дорожнею, тому, що брак відповідної скількости товарів першої і загальної необхідности. Населення опинилося в дуже важкому положенню. Доперва в другій половині березня виплачувано заробітну плату за січень і не відомо, чи до кінця березня будуть зліквідовані борги за лютий.

З Харкова до тої газети доносять, що на всій Україні безробітте починає набирати грізного характеру. До того не передбачується ніякого облекшення такого положення, але противно, в звязку з демобілізацією та скороченнєм числа робітників у деяких підприємствах передбачується побільшення числа безробітних.

РОСІЯ ПРИГОТОВЛЯЄ ЕКСПЕДИЦІЮ НА ПІВНІЧНИЙ БІГУН.

Згідно зі звідомленнями із Москви, в Росії будується величанський воздухоплав для кермування, який летітиме на північний бігун. Літвінов, заступник комісаря заграничних справ заявив, що Росія хоче також при помочі кермуючого воздушного корабля попробувати відкрити арктичні землі й анектувати їх собі, як це думають Зєдинені Держави, коли на Північний бігун полетить американський воздушний корабель „Шенандог" Літвінов заявив, що для цієї цілі будується воздушний корабель, а називатиметься „Ленін".

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

Большевики відновили терор на Україні.

БЕРЛІН, 15. квітня. — З Москви повідомляють, що в останньому. часі російські большевики відновили терор на Україні.

В Харкові, теперішній столиці України, російський большевицький „революційний трибунал" засудив на смерть 4-ох членів українського повстанського комітету.

В Житомирі, на Волині, увязнено богато Українців.

В Миколаєві, в Херсонщині, увязнено много осіб і засуджено на смерть.

В Ростові над Доном засуджено на смерть кількох членів „товариства білої маски".

Московський дневник „Правда", орган „комінтерна" („комуністичного інтернаціоналу"), пише, що російська большевицька влада викрила цілу сіть економічної шпіонажі на Україні і заповідає богато нових арештовань.

СОЮЗ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНЬШОСТИЙ В ЄВРОПІ.

ВІДЕНЬ, 15. квітня. — Провідник хорватської селянської партії і хорватських послів у югославянському парляменті, Радіч, організує „союз національних меньшостий" у Середній і Східній Европі.

Досі приступили до нього Хорвати і Словінці з Югославії; Словаки, Німці і Поляки з Чехо-Словаччини; і Мадяри та Українці з Румунії.

Союз склику́є конференцію національних меньшостий до Відня, яка ухвалить способи боротьби за самоуправу.

АНГЛІЯ І ФРАНЦІЯ ПРИЙМАЮТЬ ПЛЯН ДОСА.

ЛОНДОН, 15. квітня. — Британський премієр Мекдоналд заявив нині, що правительство Великої Британії прийме плян комісії знавців під проводом Американця Доса яко неділиму цілість.

Також з Парижа повідомляють, що і француський премієр Пуанкаре заявився у своїй передвиборчій промові за приняттєм пляну Доса.

СПРАВА ФРАНЦУСЬКО-РУМУНСЬКОГО СОЮЗА.

ПАРИЖ, 15. квітня. — По нараді француського премієра Пуанкаре з румунським королем Фердинандом про справу французько-румунського союза відбулась друга конференція в тутешньому міністерстві закордонних справ між директором сього міністерства Переттім і румунським міністром закордонних справ Дукою.

Вони обговорювали вже подробиці союза.

З того міркують, що плян союза вже готовий та що він буде підписаний перед виїздом румунської королівської пари з Парижа.

З АНГЛІЙСЬКО-РОСІЙСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ.

ЛОНДОН, 15. квітня. — Англійсько-російську конференцію розділено на дві части, політичну й економічну. Кромі того повстає ще богато нових комітетів і підкомітетів. Ціла конференція мало коли буде збиратись.

МІЗЕРНА БОЛЬШЕВИЦЬКА ДЕЛЕГАЦІЯ.

ЛОНДОН, 15. квітня. — Свою промову на отворенню англійсько-російської конференції виголосив голова російської делегації Крісто Раковський по француськи. Він читав її з рукопис і такою ломаною француЩиною, що скорописці не могли її зрозуміти.

З цілої російської делегації лиш один розуміє англійську мову.

РОСІЯ ВИННА АНГЛІЇ 5 МІЛЯРДІВ ДОЛЯРІВ.

ЛОНДОН, 15. квітня. — Рахунок довгів Росії урядові і приватним горожанам Англії виносить 1,049,000,000 фунтів стерлингів (біля 5 міліярдів долярів, або 10 міліярдів золотих рублів).

Розуміється, теперішня Росія не всилі заплатити сеї суми і тому большевики висувають свої претенсії за наїзд Англії на Росію, які, як каже Зіновєв, перевисшують претенсії Англії до Росії.

АЛЬБАНІЯ ПРОЩАЄ УБИТИХ АМЕРИКАНЦІВ.

ТІРАНА, Альбанія, 15. квітня. — Нині відправлено домовини з тлінними останками Американців Де Лонга і Ковлмена до пристані Дураццо, відки має корабель відвезти їх до Америки.

Альбанці попрощали покійних похоронним співом, а альбанський посол Кліссура попрощав їх промовою, в якій напятнував злочинців убийників, котрі своїм злочином намагались принести несламу Альбанії перед лицем цивілізованого світа.

СТІННЕС ОСТАВИВ $100,000,000 МАЙНА.

БЕРЛІН, 15. квітня. — Покійний Гуго Стіннес оставив у спадку $100,000,000 майна. Все маймо записав він жінці, яка по заповіті має радитись у видатках і хазяйнованню із синами та дочками покійного.

СТРАТА БАНКІВ ЧЕРЕЗ ФРАНК.

ВІДЕНЬ, 15. квітня. — Віденські банки стратили на біржевій грі підчас наглої звишки француського франка 50,000,000 франків. Ся страта грозить упадком многим тутешнім банкам.

60,000 РОСІЙСЬКИХ ЗБІГЦІВ В КИТАЮ.

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 15. квітня. — Ліга Народів досліднла, що в Китаю є 60,000 голодуючих російських збігців, котрі потребують негайної помочі. Серед збігців є теж жінки і діти.

Ім деяко помагало китайське і японське правительство, але се було мало і голодуючі не заради ло. Вони тепер безомічні і безрадні і Ліга Народів хоче їм помогти переселитися до інших країв.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Ситі і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
В Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

СПРАВА ІМЕНОВАННЯ ЕПИСКОПА.

Ще дня 27-ого м. м. подав тижневик „Американсько-руський Вістник" (орґан угро-руського Соединення; виходить в Говмстед, Па.) дві телеґрами з Ужгороду, які повідомляли про іменоване о. Василя Такача, управителя духовної семинарії в Ужгороді, грецько-католицьким епископом в Злучених Державах. Потому, хотяй минуло більше двох тижнів, не було потверджения сеї вістки, а натомісць було заперечення її зі сторони репрезентації апостольської столиці у Вашинґтоні. Виглядало, що може номінація о. Такача порішена але ще не довершена.

Аж тепер принесло львівське „Діло" у виданню з 2-ого квітня с р. відомість про сю справу.

Воно пише:

О. ВАСИЛЬ ТОКАЧ — ЕПИСКОПОМ АМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ.

Римський папа іменував о. ВАСИЛЯ ТОКАЧА, духовного управителя семинарії в Ужгороді, епископом грецько-католицької церкви у Злучених Державах Америки. О. Василь Токач е нині в силі віку, має 45 літ. Походить зі старої української священичої родини. Всі ступні шкіл кінчив на Закарпатській Україні (Підкарпатській Руси). Висвячений 1902 р.; до 1911 р. душпастирював в селі Малий Раковець; потім став контрольором епархіяльної каси і директором священичої бурси; з 1919 р. духовним управителем семинарії і директором друкарні товариства „Уніо"; в 1920 р. отримав титул радника консисторії.

О. Василь Токач се дуже діяльна людина на народньо-культурному, економічному і навіть політичному полі. За мадярських часів дописував до українських часописий; був редактором народницького календаря товариства „Уніо"; був діловодом першої „Центральної Народньої Ради" в Ужгороді; був членом-основателем „Підкарпатського Банку", „кооперативного Союза" і „Асекураційного Товариства". Ужгородська ґазета „Свобода" (відки і беремо висше наведені дати) повідомляе про призначенне о. Токача епископом з великою радостю і посвячуе йому велику статтю та окремий фейлетон, славлячи його щирим патріотом та висловлюючи надію, що його праця на новому відповідальному становищі вийде лише на користь культурному й економічному життю наших заморських братів, а з ними й усьому українському народови.

На підставі власних інформацій з достовірних жерел додаемо, що слідом за презначеннем о. В. Токача, який був би епископом спеціяльно для еміґрантів із Закарпаття (Підкарпатської Руси), можна сподіватись назначення другого грецько-католицького епископа для Злучених Держав, а саме в особі о. ПЕТРА ПОНЯТИШИНА, який після смерти бл. п. о. ОРТИНСЬКОГО виконує обовязки адміністратора грецько-католицької церкви в Злучених Державах Америки.

* * *

Ся інформація ужгородської „Свободи" і лівського „Діла" потверджує першу відомість про іменованне о. Василя Токача (первісно його імя подано — Такач), яку подав був „Американсько-руський Вістник" при кінці минулого місяця. З апостолської делеґації у Вашинґтоні заперечували її певно тому, що акт номінації ще офіціяльно не довершений ані проголошений. Одначе всі вісти з Европи потверджують першу вістку і вона виглядае правдивою. Може й досі діло з номінацією ще остаточно не покінчене, але відай вже незмінно постановлене.

Приватні листи зі Львова і з Ужгороду, які сюди наспіли в останніх днях до кількох осіб, подають ще, що новоіменований епископ Василь Токач мае прибути сюди при кінці мая або з початком червня.

Також потверджують інформацію „Діла", що адміністратор о. П. Понятишин мае бути іменований другим епископом, епископом суфраґаном, але не спеціяльно для церков галицьких Українців, а для поділу працею в одній нероздільній грецько-католицькій дієцезії в Злучених Державах, якою вона була за першого епископа бл. п. С. С. Ортинського.

Та може вже небаром прийдуть про сі справи авторитетні офіціяльні відомости.

БОЛГАРИ ПРО УКРАЇНУ.

Болгарська велика часопись „Фар", що виходить у Бургазі (порт над Чорним морем) посвячуе постійно богато місця українським справам, реферуючи їх в дуже прихильному тоні. В 213 ч. з 8. м. м. находимо там велику інформаційну статтю про територію етноґрафічної України. Тиждень ранійше (1. березня с. р. тасама ґазета повідомляла про українсько-болгарський комітет, що поклав собі метою: 1) Взаїмно-інформаційну діяльність; 2) допомогу українським збігцям. Від себе додала редакція таку увагу: „Український нарід з усіх славянських народів найблизший болгарському як своею мовою і культурою, так і лихою долею, і тому заслугуе великої уваги з боку болгарського громадянства та найбільших симпатій". Як видно, із заміток часописі, болгарсько-українську приязнь пропаґуе щиро бувший посол Болгарії у Київі, проф. Шишманов.

ВІЧНА ЖАДОБА ЗОЛОТА.

(Шість біліонів кільограмів золота).

Від давніх-предавніх часів старається чоловік добути з землі це, що вважае найцінніншим, що до сьогодня вважае найдорозшим. То е дорогоцінні металі, передусім золото. Із землі його тяжко добувати. Але чоловік знав, що золота у безмірній скількости скривають морські глибини. Та ніколи не вдалося йому рішити питання: як добути це золото із моря?

Сьогодня знову займаються вчені цим, як бито при помочі найновіщих здобутків науки, техніки, добувати золото з моря.

Науково доказано, що деякі ріки несуть значну скількість золота у море. Коли взяти під увагу, що ці ріки течуть у море Бог зна скільки тисяч літ, то можемо собі уявити, скільки золота могло назбиратися за ці безчисленні літа на дні моря. А що раз впаде до цього величезного резервоара, то з нього більше не вертаеться.

Богато є вчених, які кажуть, що тому кілька тисяч літ назад у морі мусіло бути богато більше золота як сьогодні. Деякі анґлійські вчені кажуть, що соняшні проміння значно зменшують скількість золота у морі. Колись не буде його там зовсім. Отже, як бачимо, вчені щодо цього не є одної думки. Але число тих, які вірять, що морські глибини заосмотрюватимуть людей цим дорогоцінним металем, є значно більше. І альхемісти вірили давніше, що винайдуть спосіб, як робити золото. Найшли вони, зглядно після них инші люде, инші таксамо корисні речі, але не золото. Можливо, що й тепер щось такого станеться.

Всі моря не мають однаково золота. Науковими досвідами доказано, що одна тона морської води містить пересічно 5—11 міліґрамів золота. Відповідно цьому в океані повинно би бути богато міліярдів кґ. золота. Скажімо, що всі моря на землі мають води 1,370,-000.000 кубічних кільометрів, то в них мусіло би бути приблизно 6 біліонів кґ. золота. В Крістіянському заливі з 1000 кґ. морської води добули5 мґ. золота.

У певній скількости находили золота в камінній соли, в сільвіні, каініті, карналіті, словом у всіх рудах, котрі нам є звісні як морські твори, як такі, що з моря повстали. Золото находили в морських черепахах і на морських ростинах.

Ясне є, що золото доходить до моря в дуже рідких розчинах. Але у каплі морської води є безчисленна скількість мікроскопічних сотворінь, котрі без сумніву зменшують золоту сіль своїми хемічними витворами. Золото тратить свої розтопні складники, прибірае знову металічний склад. Лекше є добувати з моря золоту сіль. Добувають його при помочі синього вітріолю. Цю методу примінюють прим. у Трансвалі. При перечищуванню намулу, який остается після переведення амальґамаційного процесу, остае все ще найменше проц. золота. У цьому намулі є сірчаний пісок, який містить у собі золото. Насамперед із намулу виділюють сірчаний пісок, палять його, закаламучують водою і розпускають хльодом. Так одержують розчин золотого хльоріду. З нього металічне золото виділюють при помочі синього вітріолю.

Практичних успіхів досі було не богато. Та є надія, що наука і тут прийде з помічю своїми винаходами. В Швеції і Норвеґії основалося для цеї цілі товариство, а в Німеччині є значне число вчених, котрі присвятилися виключно цьому питанню. Всі вони переконані, що не мине богато часу, коли попри богато инших добродійств, сьогодні ще незнаних або евикористаних, морські глибини, побіджені наукою, дадуть людству і свої незмірні золоті скарби.

ДОПИСІ

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Українське жіноче віче в Ню Йорку.

В неділю, 6. с. м., відбулося в Ню Йорку українське віче заходом Жіночої Громади в салі Народнього Дому.

Віче скликано для запротестовання проти злочину польської окупаційної влади у Львові над Ольгою з Левицьких Бесарабовою.

Віче отворила предсідателька Жіночої Громади, панна С. Абрагамовська. Вона теж і панна О. Кирчівна проводили нарадам віча.

Промовляли: др. Лонгин Цегельський, д. Ісак Базяк, п. О. Лотоцька і п. Лисякова.

По анґлійськи про злочин над покійною Бесарабовою і про неволю в Польщі говорила Американка пані Левін. Вона взивала нюйорських Українок, щоби протестаційного віча проти польського злочину не скликували для Українців, котрі про се знають і без віча, але для Американців, котрим треба сказати і вияснити, що то таке Польща, за котру вони колись побивались, і яких вона тепер, одержавши свободу, допускається злочинів. Таке віче, казала вона, добре було-б скликати в Тавн Гол при 43-ій улиці. Вона обіцяла помогти для скликання і уладження віча.

На вічу принято теж відповідні резолюції у справі польського злочину над пок. Бесарабовою, з рівночасним покликом до загального українського протесту в Америці.

Зібрано 72 доляри на політичних вязнів у Ґаличині.

МІННЕАПОЛІС, МІНН.

Панахида в память мучениці, протест і збірка.

Коли прийшла сумна вістка про траґічну смерть української народної мучениці, бл. п. Ольги Бесарабової, то і наші женщини в Міннеаполіс не остались по заду, але дня 23-го марта попросили місцевого пароха о. Титаря по Службі Божій о відправленне панахиди. Підчас панахиди зібрано на політичних вязнів $22.06. По скінченню панахиди зійшлися громадяне на галю. Збори отворила предсідателька д-ка Олена Рефцьова, яка в коротких словах представила зібраним теперішне панування польських тиранів над нашим народом. Відтак уділила слова гром. Миколі Гаврилюк, який в одногодинній бесіді представив злочин, сповнений на невинній женщині бл. п. Ользі Бесарабовій, яку замучено в найбрутальнійший спосіб в ляцькій тюрмі. Завізвав, щоби запротестувати перед культурним світом, що і зроблено. Післано протест до наших сенаторів, і до місцевих американських часописий, щоби мешканці Америки пізнали, хто і які є Поляки, і як уміють поводитись з другими народами. — По всіх місцевостях повинні Українці зробити такі протести до своїх сенаторів і до місцевих американських часописий, бо тепер найлучша пора приходить зачинати копати гріб для тюрми народів (Польщі). Повинніємо тепер всіх сил доложити і загребати її так, щоби вже ніколи не встала. На бік тепер всякі особисті амбіції, партійні примхи і релігійні переконання! Всі враз, спільним фронтом, на нашого віковічного ворога! — На гали зложили на „Рідну Школу" $31.50 слідуючі добродії: Микола Ґрубрин і Дмитро Попко $2.00; Катерина Качмар $1.50; Микола Гаврилюк, Іван Коцюба, Петро Гайва, Николай Бойко, Дмитро Колтик, Теодор Мамчук, Василь Демяник, Іван Демяник, Конст. Рихлій, Касіян Бреняк, Іван Панчишин, Василь Панчишин, Петро Мандюк, Петро Бутрин, Павлина Павчук, Олекса Вонс, Іван Романчук, Яків Ґрубрин, Сильвестер Рихлій, Павло Шабатура, Николай Бачинський, Петро Кулиняк, Петро Андрущак і В. Т. по $1.00; Михаїл Феленц, Теодор Демяник, Іван Шміґановський і Анастазія Угринчук по 50 центів.

Підчас панахиди зібрано на політичних вязнів $22.06; на гали зібрано на Рідну Школу $31.50. Загальна сума виносить разом $53.56. З того стручено $1.00 яко кошт пересилки, а решту т. е. $52.56 вислано 26. марта с. р. в американській валюті через „Амерікан Експрес Ко." на адресу: Українське Педагоґічне Товариство у Львові, Ринок 10, Галичина.

Ми жіноцтво в Міннеаполіс і Ст. Пол прирікаемо, що і надальше будемо працювати для добра нашого поневоленого чароду і кличемо всьо жіноцтво українське в Міннеаполіс і Ст. Пол нести поміч рідному краеви.

Одна з Комітету.

НАШІ СТУДЕНТИ В АЙОВІ

З діяльности українських студентів Дубюк Кніверситету, в Дубюк, Айова.

Почавши від 1912 р. наші студенти прибували до Дубюк з кождим роком так, що сього року є шістьох. Через послідних три роки, кождого року один Українець кінчив каледж та одержував степень Б. Один Українець кінчить каледж сього року зі степенем Б. А., а два укінчать на слідючий рік.

Тому, що число студентів було невелике, народньої роботи не можна було розвинути так як бажалося. Помимо сеї перешкоди праця велася, наскільки час вистарчав, як у школі так і поза школою. Понад все, перше місце займала наша робота межи Американцями, завдяки котрій богато вчених Американців пізнали Українців близше, а також їх змагання до независимости.

Перший протест проти Ляхів. В 1922 р., коли ляцька брутальність над Українцями в Галичині доходила крайности, наша студентська громада була одинокою студентською громадою в Америці, котра під проводом пп. Столмайстра і Варшавського вислала протест до пок. през. Гардинґа.

З появою вістки про смерть бл. Бесарабової з рук ляцьких душогубів п. Варшавський скликав студентів на коротку нараду. Під його руководом приготовлено листа та 18. марта с. р. вислано одну копію до обох сенаторів з Айови до Вашінґтону.

Сей лист звучить так:

UNIVERSITY OF DUBUQUE
Dubuque, Iowa.
March 18, 1924.

Hon Albert B. Cummins,
Washington, D. C.

Hon. A. B. Cummins,

We, the students of the University of Dubuque, Dubuque, Iowa, of Ukrainian descent consider it our obligation to inform you of the innumerable abuses of the Ukrainians done by the Poles under their regime in the Ukrainian land.

During the world war thousands of the Ukrainian sons laid down their lives in the ranks of the American army for the highest ideal—liberty. In spite of the supreme sacrifice justice did not hold sway when a settlement was made against the will of the Ukrainian people. Then million of the Ukrainians in their historical land were included under Poland against the will of the people. Though the provisions were made for autonomous government, freedom of speech, press and assembly, they are not fulfilled in the least; on the contrary the people are on the downward road to serfdom under the iron heel of the polish militarists,

1. By forbidding freedom of speech, press, assembly and religious worship.
2. By substituting Roman Catholic churches for Greeg Orthodox by force.
3. By disregarding the rights of private church property when the Greek Orthodox churches are transferred over to the Roman Catholic against the will of the people.
4. By turning the Ukrainian public schools into Polish, forbidding the Ukrainian schools; refusing entrance of Ukrainian Students to their University at Lemberg. (Before any Ukrainian student may be admitted to higher institutions of learning in Eastern Galicia he is obliged to 1. denounce his Ukrainian nationality and everything that is Ukrainian, 2. change his birth certificate from Ukrainian Greek Orthodox church to Roman Catholic, and 3. to become a Polack).
5. By continuing their „democratic" rule and suppressing every spark of Ukrainian national life.

The prisons are filled with the best of the Ukrainian elements in their population, including professors, lawyers, Gospel Ministers, students, farmers and all those who dare to demand justice. Such a right as that of habeas corpus is unheard of. People suffer death in police tations and prisons (oftentimes not knowing for what reasons) without any trial. We must admit, however, that the guillotine has not been introduced yet but, excessive tortures are the daily practice in the prisons, police stations, and even in the private houses.

The last and the most horrible of all inhumane acts was committed last month, Feb. 12, on Mrs. Bessarab. She was arrested by the Polish police Feb. 9th and confined in the prison at Yachowich Street, Lemberg. A few days later an article was published by a Polish paper stating that a woman committed suicide in the prison. When Prof. Levitsky, the brother of Mrs. Bessarab inquired in the prison about his sister's health, he learned that she was dead. Her body was secretly buried by the police officials. Two weeks later, with much effort, the relatives succeeded in obtaining the tortured body. She adds to the list of martyrs, who suffered death without trial nor condemnation.

These are the facts which the civilized world could hardly believe nowadays; nevertheless they are true. Though the world does not know of them on account of the strict Polish censorship, they exist and aer multiplied daily.

In the name of humanity and justice we appeal through you because your voice is powerful and could be heard farther than those Ukrainians that are enslaved by the Poles and who are in the condition described. We have a firm belief that you will consider this serious condition and render a helping hand to the unfortunate millions of Eastern Galicia, Cholm and Wolhyn.

Very respectfully, yours,
W. WARSHAVSKY,
Pres., Ukrainian Relief of University of Dubuque.

У ВЕЛИКИЙ ДЕНЬ...

Короткий час ділить нас від того Великого Дня, коли то по всій широкій Україні мельодійно заграють дзвони і понесеться побідна пісня: „Христос Воскрес!".

Та не лише по нашій обездоленій Батьківщині — всюди, куди лиха доля загнала наших Земляків: в Чехословаччині, Австрії, Німеччині, Югославії, Франції і т. д., в кождій хаті, де живуть Українці, залунае тасама весела пісня.

Цей Великий День зединить наших Братів і Сестер, що далеко за морями шукають кращої долі, з їх Рідним краем. І в Єгипті і в Канаді і в Злучених Державах Америки і в Бразилії — словом, на кождому місці нашої матері-землі з однаковим піднесенням сердець, з невмиручою надією на побіду нашої національної справи — духом з нами стрічати-муть наші Земляки цей Празник Празників.

І в цю Велику Днину ніхто не сміє позабути на найбільший обовязок супроти своеї Нації, яка веде нерівну боротьбу за свое існування.

Бо по великих страшних оружних боях, що велися на нашій землі, боротьба за життя нашої Нації не втихла, лише прибрала инші форми. Це боротьба за душу дитини, боротьба за наше молоде покоління.

А нашим завданням не лише охоронити нашу молодь від національної заглади, але й виховати на свідомих, характерних, відданих свойому Народови громадян. Таку оборону можна серед теперішних обставин вести лише в приватних наших школах.

Це велике завдання — будову власного приватного шкільництва вложила українська суспільність на Українське Педаґоґічне Т-во. Досі УПТ. числить 32 народніх шкіл о 148 клясах, 10 ґімназій і 2 ґімн. курси, 2 учит. семінарії і 4 сем. курси, 3 доповняючі промислові школи, одну взірцеву ремісничу школу, одну торговельну школу та 6 захоронок. В тих школах побирае науку кругло десять тисяч української молоді. Одначе це все являеться лише каплею в морі, бо помимо всіх зусиль не зуміли ми досі зробити навіть одної сотної частини цього, що є конечне, відповідно до нинішних потреб Нації.

До того ізза теперішних важких матеріяльних відносин істнування і тих небагатьох наших приватних шкіл дуже загрожене.

Та ми не сміемо станути вже на початку дороги і не сміемо допустити до занепаду нашого приватного шкільництва, а навпаки мусимо напружити всі сили, щоби двигнути його під кождим оглядом на висоту його завдання.

До цього мусить приложити свою руку кождий Українець і кожда Українка без огляду на вік, пол, заняття, віросіповідання і політичні переконання, та без огляду на це, чи хто живе в краю чи за кордоном, чи за широким Океаном.

І тому в цей Великий День, признаний всіми верховними українськими орґанізаціями в краю і в Америці традиційним днем „Рідної Школи", в день Воскресення Христового, нехай кожкий український громадянин і кожда українська громадянка надішле відповідну жертву як ПИСАНКУ НА „РІДНУ ШКОЛУ".

Цей Великий Празник належить використати також для приеднування членів УПТ. „Рідної Школи" під кличем: „Кождий Українець і кожда Українка мусять стати членами „Рідної Школи"! До завзятої боротьби за життя Нації через „Рідну Школу55 мусить станути весь Народ!

І коли гідно сповнимо наш обовязок, не як милостиню, а як обовязкову національну належитість, коли дійсно згуртуемося в одну могутню громаду під прапором „Рідної Школи", тоді з повною надією на здійснення нашого найвищого національного ідеалу витати-мемо друг друга щирим — „Христос Воскрес!"

ГОЛОВНА УПРАВА УКРАЇНСЬКОГО ПЕДАҐОҐІЧНОГО ТОВАРИСТВА:

Омелян Терлецький, голова. **Др. Осип Матковський**, секретар.

Пишіть і шліть жертви на адресу:

„Рідна Школа" Українське Педаґоґічне Товариство у Львові, Ринок ч. 10. II. п., Галичина, Европа.

„Our Own School" Ukrainian Pedagogical Society, Lemberg, Rynok 10, Galicia, Europe.

В ТУТАНХАМЕНОВІЙ БАТЬКІВЩИНІ

В одній статті годі описати всю досі небачену красу, яку відкрито в передній кімнаті гробниці фараона Тут-анх-амена в королівській долині біля Асуана в Горішньому Єгипті. І не всі ще богатства, віднайдені отсе, — приступні для публики. Лише дуже малу частину знахідок перенесено до державного етнографічного музею в Каїрі. В гробниці ще цього богато і може потриває й кілька літ, заки все винесуть на денне світло. Все найдене в гробниці, викопано мистецьки так досконало, що знавці не можуть надивуватися.

Богаті декорації престола з синьою оправою, чудові білі тадурети, прегарна алябастрова посудина, безчисленні инші предмети з золота, срібла й инших, ще досі незнаних благородних металів. Все обсипане жемчугами, дорогоцінними каменями. Предмети з дорогоцінного дерева. Є там **тканини такі тонесенькі, що великі їх кусні можна сховати в один наперсток.** І не зіпсовані, хоч лежали стільки тисяч літ у гробниці. Лише плащ незвичайно мягкий, котрим накритий був королівський саркофаґ, переломився в одному фалді під тягарем золотоцвіту. Є тут полиці, малі й великі статуї, королівські інсигнії з золота й срібла, кадильниці, скриночки на дорогінности, прикраси з чудовими різбами й образцями в проскорізбі, все вкрите ляпіс-лязулем. Сама гробниця так заповнена ріжними предметами, що годі в ній обернутися. Саркофаґ такий чудовий, що й самі дослідники, які вже бачили ріжні старинні мистецькі предмени, не могли надивуватися його мистецькому викоананню. Скільки ще дорогоцінностей мусить бути в середині цього великого саркофаґа і в кімнаті, в якій є цей саркофаґ — незвісно. А може за цією кімнатою є ще й більше кімнат? Двері запечатані королівською печатю. Це каже здогадуватися, що там є ще більше гробниць, певне з муміями всієї Тутанхаменової династії.

Коли глядіти на всі ці твори мистецтва, можна уявити собі, наскільки Єгипет випердив був культурно всі инші краї, як розвинув був свій промисл іще 3000 літ перед Христом, цебто майже в передісторичних часах. Решта світа дрімала ще, оповита темрявою, коли Єгипет користувався вже добродійствами високої культури. Нарід ділився на поодинокі верстви. А такий поділ населення годі собі уявити без добре зорґанізованого хліборобства (управи ріллі), плекання худоби, торговлі, промислу. Ці верстви населення уживали всіх знаних тоді і потрібних знадобів. Користувалися багатствами не лише своєї батьківщини, але й багатствами далеких країв знаного тоді світа.

Вже з самих початків історії довідуємося про великі египетські міста. З величини цих міст можемо уявити собі їх багатство й культуру, розвиток їх промислу, торговлі, фльоти. Цивілізація й добробут тодішнього Єгипту (коли ще не знана була й маленька частинка нинішньої Европи), культура, поширена серед усіх верств тодішнього населення, все те мусіло бути сотворене при помочи доброго і розумного правління тодішніх самовладців — фараонів.

Цілі купи папірусів і дипльомів, які добувають дослідники від часу Тутанхамена до сьогодня з безчисленних гробниць і величавих египетських памятників, вирізані на тих памятниках описи великих історичних подій, — все це є живим доказом, що влада в Єгипті була якнайліпше зорґанізована, що край мав добру державну управу, яка забезпечувала кожньому горожанинови відносний добрут. Літературна мова була розвинена до досконалости. Знані були Єгиптянам промисл, плавба, хліборобство і всі инші знання потрібні людству, що поступає а не стоїть. Звісне було й високорозвинене лічництво, астрономія, ґеографія й инші галузи науки. На це по всіх европейських і инших музеях є доволі найцінніших предметів, які доказують, що деякі галузи знання станули в Єгипті до найвищої степені. Чиж треба на це ліпших доказів, як ці величаві староегипетські памятники, будівлі, що перетрівали стільки тисячеліть? Або ці гарні мистецькі предмети, які безперестанно добувають із старинних, тисячі літ старих гробниць. Наука старинних Єгиптян є глибока, гарно висловлена. Сліди египетської культури маємо в гарних рисунках, олійних мальовилах, мозаіках і статуях, обелісках, сфінксах, пірамідах. Є цих памяток велика скількість, не лише по староегипетських святинях, у велиқанських памятниках, у численних просторих просторих гробницях до нині невідкритих; є теж дуже богато цінних предметів зберіганих у египетських музеях; не згадувати вже цих, котрі захланні Европейці розграбили тому кілька десяток літ назад і порозносили, котрими збогатили палати вельможів в Европі і в Америці.

Найцікавіще у всіх цих відкриттях, що все що до сьогодня вийшло на денне світло з давніх египетських гробів, є зовсім оригінальне, все в т. зв. чисто египетському стилю, без якоїнебудь домішки навіть без найменшого наслідування чужинно знання. Ба цю египетську культуру наслідували цілі століття сусідні народи і ще дальше, в Мезопотамії, Індії й на Далекому Сході.

Єгиптяне показалися в фараонську добу не лише першорядними мистцями, але й практичними й ґеніяльними в великому промислі. Металевий промисл, із котрого остали нам вельми гарні памятки, був так високо розвинений у старинних Єгиптян, що вони заосмотрювали своїми виробами не лише Долішний і Горішний Єгипет, але й дальші краї. Етіопію, Арабію, Палестину, Сирію, Малу і північно-західні середземно-морські африканські краї. Металюрґічний промисл Єгиптян досягнув завидної висоти, коли зважимо, що розвинулася стільки тисячеліть назад, Це відносить до виробів із міди, статуї литі з міди й заліза. В гробницях старинних мешканців у Нілевій долині повно цих металів. А були Єгиптяне мистцями і на полі хемії, що доказали найсконалійшим конзервуваннем (балсамуванням) мерців. Забальсамованих мумій до наших днів заховалось дуже богато . І до нинішнього дня заховали вони свою первісну живу свіжість. Високо розвинулось у цю добу в старинних Єгиптан корабельне будівництво. Таксамо всякі инші перевозні засоби, як то ще сьогодня бачимо на малюнках по їхніх святинях. Виглядає, що найгарніще розвинулись такі галузи промислу: каменярство, різбарство, ґончарство, скларство, фарбарство, мозоіка та золотництво й ткацтво.

Старинні Єгиптяне все підклувались передусім про управу ріллі. Управляли ріллю в ці давні часи приладами, такими як і сьогодня. Вони реґулювали ріки, будували мости й побудували величезні резервоари для наводнювання землі, займалися на широку сканлю корабельним промислом. Головнож плекали виноград, виробляли вина, а також займалися риболовлею, знали конзервувати рибу. Таким самим способом іще й сьогодня конзервують риби.

Але найбільшими мистцями були Єгиптяне на полі будівництва. Тут осягнули найвищого вершка. Ще й сьогодня для нас є вповні тайною, яким способом і якими приладами послугувалися Єгиптане при переношуванню з каменолома до будівлі величезних ґранітних скель (бльоків). Такий один камінь важив до пятьдесять тон, а підносили його на значну височину.

Для виробу одіння вживали Єгиптяне не лише лен, але й инших річей. Але в перероблюванню лену дійшли до найбільшої досконалости. На це маємо доказ, бо в гробницях найдено богато полотна, такого ніжного, що кождий квадратовий центиметер тканий з шістьдесять ниток на здовж а сорок вісім у натік.

Єгиптяне ткали з лену також вітрила для кораблів і занавіси до святинь і палат. Прикрашували ці занавіси рисунками такими гарними, що ще сьогодня не можемо начудуватися їм.

У теслярстві також були великі мистці. Для своїх домів обильно рубали дерево з своїх власних лісів. У цих часах Єгипет був богатий в ліси. З чужих країв спроваджували дерево для будування кораблів.

Скляний промисл давніх Єгиптян знаний є шіснацять століть перед народженнем Христа. В початках краска скла була біла або чорна, але з часом Єгиптяне удосконалили і цей промисл; надавали склу найріжніщі і рівночасно найніжніщі краски. Пізніще виробляли й товсте, прозоре скло.

Не треба запримічувати, що той буйний промисловий і науковий розвиток міг удержуватися й поступати лише доти, доки край користувався благодатю мира під добре уладженою державною управою. І так історія записала насамперед застій, потім, підупадання й упадок у господарському промисловому й науковому життю старого Єгипта, як лише почали нападати Араби на плодовиту долину Нілю. Напади Арабів запечатали кінець староегипенських і грецько-египетських династій, але й упадок усієї египетської цвітучої культури, знищено сто міст, величні святині, гарні памятники, богаті бібліотеки, все те спліндровано, спалено, зруйновано до основ. Висока тисячлітня культура поромінилася в дике варварство на величезну і невіджаловану шкоду всього людства.

Ось до чого то доводить некультурний нарід, коли дірветься влади над иншим культурніщим від себе народом. Так було в минувшині а як бачимо (і на власній хочби шкірі ми Українці) буде і по віки. Чи не пригадається як українську культуру нищили Татари, Турки, Половці, й инші „культурні" сісідоньки наші. Чи не можна цього приміру прикласти й до наших часів, коли нашу українську культуру нищуть: Поляки, Румуни й Москалі.

ЕВГЕН ЧИКАЛЕНКО

СПОГАДИ, ЩОДЕННИК ТА ЛИСТУВАННЄ.

I. том.

СПОГАДИ.

XIV. (1900—1902).

(49)

Після докладів Рада вносила свої проекти, які обмірковувались зіздом і або приймалися, або відкладалися, чи відкидалися. По скінченню з проектами Ради, обмірковувалися проєкти провінціяльних членів, а закінчувались збори вибором Ради на новий рік з членів, що мешкали в Київі, бо осідок Рада завше мала в Київі так само й зізди відбувались постійно в Київі, хоч памятаю один зізд в Одесі, а другий в Полтаві, де й вибрано було Раду з Полтавців і вона функціонувала там один рік, але про це скажу пізніще.

Почесними членами організації, що вважалися і постійними членами Ради були: В. Б. Антонович, М. В. Лисенко та П. Г. Житецький. Звичайними членами Ради того 1900 року були вибрані: М. Кононенко (поет Школиченко), Е. Тимченко. др. О. Херняхівський, О. Бородай, І. Стешенко і я.

Проф. Антонович вже тоді хворів і рідко бував на засіданнях Ради, які відбувалися що четверга по черзі у кожного з нас. Житецький вже був розбитий параличем і не виходив з дому. М. С. Кононенко (Школиченко) згодом покинув посаду в Залізно-дорожнім Управлінню і, оселившись в Радомильському повіті, теж рідко приїздив на зібрання Ради. О. Бородай, що завідував, як член Ради організаційною книгарнею, незабаром переїхав знов до Петербургу. Таким робом фактичними членами Ради були: Лисенко, Черняхівський, Стешенко, Тимченко і я та ще в спеціяльних видавничих справах, С. О. Ефремов, тоді ще студент, який не мав 25 років, а тому по статуту не мав права бути членом Ради.

Біжуча праця Ради складалася перше всього з видавничої справи, яку провадив видавничий гурток, що складався з С. Ефремова, Ф. Матушівського, що тоді учителював у Черкасах, обох студентів Духовної Академії; В. Доманицького, що тоді захоплювався кооперацією; В. Прокоповича та О. Лотоцького, який незабаром переїхав до Петербугу. Пізніще з того гуртка склалося перше на Україні велике видавництво „Вік", яке видало найповажніще число українських книжок, а спочатку цей гурток видавав книжки на асиґновані організацією гроші і референтом від цього гуртка в Раді і був С. Ефремов. Друга функція Ради була в завідуванню книгарнею, що належала Організації під фірмою книгарні журнала „Київська Старина", бо право мати книгарню в ті часи не звичайному крамареві (комерсантові) не можна було добути, а журнал мав право на свою книгарню. Після відізду О. Бородая, завідував книгарнею Е. Тимченко, потім короткий час Б. Гінченко, а після нього книгарня перейшла в мое завідування, а з 1905 року я став її юридичним власником, перенявши її по купчій (контракту) від редакції „Київської Старини" і завідував нею з 1902 до революції 1917 року, коли передав її С. Ефремову, від якого вона в 1919 році перейшла до „Книгоспілки".

Один член Ради раз-у-раз завідував справою підшукування посад для свідомих Українців і вишукував таких же Українців на вакуючі посади, головним чином по земствах, про що ми довідувались від наших членів на провінції, майже виключно земських служачих, так званого тоді „третього елементу" в земстві*) — то-б то учителів, лікарів, статистиків, техніків, аґрономів і т. д.

До функцій Ради належала і пропаґанда української свідомости, роповсюженне книжок, аґітація по земствах за вимагання української школи, орґанізація ювилеї українських діячів і т. д. і т. д.

Взагалі функції Ради були ріжнородні, се був свого роду таємний уряд (правительство) що виконував те, що йому доручав потаємний же, нелеґальний український парлямент на своїх нелеґальних потаємних зїздах, які відбувалися майже реґулярно по двічі на рік.

Фонди, як на ті часи в розпорядженню Ради були досить великі: Власне членських внесків (по 3 карб. з душі) збиралося не багато, коло 500 карб. але за те були досить великі жертви від окремих осіб, а найбільше від так званого „Чорса" (незабутнього Василя Федоровича Сіміренка) дві тисячі карб. річно, що йшли в Раду через його приятеля В. Б. Антоновича, уже розподілені на певні цілі Комітетом, що складався з: проф. В. Б. Антоновича, М. В. Лисенка, В. П. Науменка, М. Ф. Комаря і І. Л. Шрага, та Л. А. Смоленського, а після того, як його розбив параліч, до комітету того закликано мене.

Загальна орґанізація тоді складалася з окремих поодиноких особ що розкидані були по всій Україні, навіть і по деяких громадах Московщини. Це вносило велику плутанину, бо на зїзди, то-б то на загальні збори приїздили і окремі поодинокі особи і члени Одеської Петербурської, Черниговської та Полтавської Громад, а також члени гуртка, що звався „Тарасівцями" і складався з молодчих, виразно націоналістичних Українців, роскиданих по всій Україні; до „Тарасівців" належали: М. Михновський, В. Шемен, М. Кононенко, В. Боровик, Е. Тимченко та инші, але той гурток скоро розсипався і перестав істнувати.

По тодішньому статуту всі члени Орґанізації, чи належать вони до орґанізованих Громад, чи ні, вважалися однаковими членами загальної Безпартійної Орґанізації, але згодом Громади почали посилати на зїзди тільки своїх делеґатів, що мали такі самі права як і окремі особи, проти чого протестували делеґати від Громад і вимагали собі стільки голосів, скільки громадян вони заступають на зїзді. Така плутанина насела нас на думку змінити статут так, щоб Загальна Орґанізація складалася не з окремих осіб, а з Громад, а окремі особи повинні посклaдати коло себе громадки, хоч з трьох членів, коли не можна з більшого числа.

Оця зміна статута захопила була тоді всю увагу членів Орґанізації: члени-одинаки рішучо стояли за старий статут, а всі, хто належав до Громад, були за реорґанізацію. Останні, до яких належав і я, мотивували це тим, що треба яко-мога поширяти орґанізацію; тепер до неї належить душ коло 150 і на зїзди приїздить майже третина, але й таке число при тодішних політичних умовах, з великою трудністю можна було непомітно для поліції примістити на Зборах. Доводилося пристосовувати їх до якихсь офіціяльних зїздів або вигадувати, на випадок приходу поліції, якісь претексти для зібрання такого великого числа людей приїзжих з ріжних місць. А коли організація поширить-ся і число членів її збільшиться, скажемо, вдвоє, то яким робом можна буде робити збори такої великої кількости членів, а тим часом зїзди тільки єдиний спосіб єднання, звязок членів між собою. Коли-ж орґанізація складати-меться з Громад, то делеґатів від них меньче буде приїздити і їх лекше буде примістити на зборах, а вони, по приїзді додому, роскажуть своїм согромадянам про те, що робилось, що говорилось на зїзді і які винесено резолюції, постанови і т. д. Нарешті наша думка таки перемогла і ми виробили проєкт статуту, по якому наша орґанізація складається не з поодиноких осіб, а з колективних одиниць, то-б то з окремих автономних громад, які складаються найменче з трьох членів. А зїзди складаються з делеґатів від тих громад, причім громади, що мають від трьох до пяти членів, посилають по одному делеґату, а більші громади можуть від кожних пяти членів посилати по одному делеґатові. Таким чином Громада, що складалася з 15 членів могла прислати трьох делеґатів, або одного з трьома голосами. Коли-ж число членів у Громаді переходило за 20, така громада повинна була розділитися на дві, щоб збірки такого великого числа людей, в малому провінціяльному місті, не кинулися в очі поліції.

Загальні Збори 1901 року були дуже бурхливі, бо Рада внесла сей проект реорґанізації. Майже всі три дні зїзду пройшли в дискусіях та дебатах про реорґанізацію, бо одинаки страшенно обороняли старий статут, але на зїзд зїхалося багато членів громад і їхніми голосами був прийнятий проєкт внесений Радою і з того часу орґанізація складалася з обеднаних автономних громад. Се привело до того, що число громад згодом значно збільшилось: крім бувших — Старої Київської, Одеської, Петербургської, Чернигівської та Полтавської, постепенно заснувалися громадки більші або меньші в таких містах: Ананіві, Винниці, Житомирі, Елисаветграді, Каминці, Катеринославі, Катеринодарі, Лубнях, Москві, Радзивилові, Ромнах, Севастополі, Смілі, Уманю, Херсоні. А в Київі постепенно орґанізувалося коло десятка громадок, всі вони не відрізнялися між собою світоглядом, чи напрямком, але в них гуртувалися люде, що ближче стояли один до одного, чи особисто, чи по місцю урядування (служби), чи по професії, чи по місцю мешкання, але не більше десятка душ в кожній, щоб не звертати на себе уваги поліції. Тільки в Харкові не могла орґанізуватись жадна стала довговічня громада. Посилала Рада туди не раз спеціяльних емісарів, які зводили до купи тамошніх Українців, орґанізовували їх в громаду, але через якийсь час громада та розпадалась і доводилося знов посилати емісара, який робив нове ґрупуванне і т. д. Таке явище пояснялося тим, що Харків, як ми його називали „сіни" (передпокій) України, найбільше був обмосковлений. Хоч там раз-у-раз були студентські українські гуртки, але більшість студентів, по скінченню університету, виїздили на провінцію, а в Харкові зоставалося мало інтеліґентних Українців. А до того там постійно проживало два талановитих, але автократичних Українців: адвокат М. Михновський та інженер Г. Хоткевич; коли вони обидва були в одному гурті, то майже завжде кінчалося розпадом того гурта, бо обидва вони були люде енерґійні, надзвичайно активні Українці, але страшенні індівідуалісти. Хоткевич, талановитий письменник, людина аполітична, а Махновський вже тоді був гарячим та активним самостійником.

Заходами М. Михновського, Д. Антоновича (сина проф. В. Б. Антоновича) та М. Русова (сина О. О. Русова) заснувалася 1900 року перша Революційна Українська Партія (Р. У. П.) яка поширилася по всій Україні і відіграла значну ролю в справі відродження України.*) Але М. Михновський скоро вийшов з тої партії і заснував нову „Народну Українську Партію" (Н. У. П.) в якій згуртувалися українські самостійники, але незабаром і ця партія роспалася.

Всі громади, що належали до Орґанізації складалися виключно з свідомих інтеліґентів, а селян та робітників в них не було, бо тоді на Україні ще свідомих з них було мало, а які й були, то належали до Р. У. П., але народніх учителів, фершалів (лікарських помішників), в наших громадах було багато.

Оскільки я памятаю то на загальних зборах (зїзді) 1901 року уперше по ініціятиві В. Доманицького піднялося питанне про високу вагу кооперації в справі відродження української нації і винесено було резолюцію, якою зверталося увагу громад на кооперацію, на необхідність стати до неї як найближче, щоб надати їй національного характеру. І дійсно постепенно українська інтеліґенція майже скрізь прийняла гарячу участь в кооперації і зробила з неї один з найуспішніших способів пролиття національної свідомости в народні маси, що й відіграло таку велику ролю на Україні під час революції 1917 року. Найбільш діяльними кооператорами, крім відомого М. Левицького, спочатку були незабутній небіжчик В. М. Доманицький, полтавець Кучерявенко, О. Квасницький, М. Хотовицький та инші.

*) Прешний елемент — державний, другий — виборний, третій — найнятий.

*) Див. книжку В. Дорошенка про Р. У. П.

(Дальше буде).

ДЕРЕВА, ЩО ДУСЯТЬ І ПОЖИРАЮТЬ ЛЮДИЙ.

Два молоді хлопці пійшли на прохід. Зайшли на невеличкий острівець. Зацікавило їх одно дерево, похоже на пальму. Пень був покритий потрісканою корою, похожою на шкіру звірят. жовті цвіти дерева пахли дивним, одурманюючим запахом. Один хлопець приблизився, щоби понюхати, але зараз охопило його сильно довге жилаве листя. Старався освободити, але ще більше стискало його, бо жилаве й вохке листя почало ссати його шкіру. Дерево подобало тепер на велике звіря, з сильними мязами. Хлопець був уже майже удушений. Ледви міг іще кликнути товаришеві, щоби ратував його. Цей скопив сокирку й почав ударяти по живому листю. Але й його зараз обняло чудне дерево. Почалась розпучлива боротьба. Хлопець, що сили вдаряв сокирою по листю й гіллях, але надармо. Щойно, як почав рубати пень, дерево попустило, а як перерубав освободився зовсім. Цікаве, що коли так хлопець боровся з цим деревом; бачив, що воно иншими галузями хапає птахів і звірят і пожерає.

Перший учений Дарвін на основі досвідів з ростинами з роду **Droseraceae** звернув увагу природників на фізіольоґічні прикмети цих ростин, а саме, що вони є мясоїдні. Листя цих ростин заосмотрене наче щітиною, котрою хапають звірят і дусять. Учені зацікавилися спостереженнями Дарвіна, а саме чи ці ростини травлять звірячу матерію (мясо), чи лише абсорбують продукти витворені з розкладу мяса, як: углевий квас, кисень, амоняк. Щоби вияснити це питання природник Антін Найт узявся слідити функції ростини мухоловки (**Dionea muscipula**). На її листю поклав невеличкі кусники мяса. Цей корм мав очевидний вплив на розвиток ростини. **Drosera rotundifolia** росла також при помочі мясного корму дуже гарно. Всі сумніви, які ще були щодо цього, усунув син Кароля Дарвіна, Франц. Він умістив на тарелях заповнених мохом, зародки цієї ростини. До одної тарілки дав кусники мяса. Ці ростини росли дуже гарно. Ціж що постили, розвивалися дуже слабо. Кормлені мясом мали богато хльорофілю, цебто зелені, яка надає краску листкам. З досвідів виявилося, що оводи, які така ростина схопить, кормлять її своїм мясом. Вона травить їх зовсім таксамо, як жолудок звірят. Коли отже листя цих ростин функціонують як травлячі органи звірят, то очевидно фльора (ростинний світ) зближається до фавні (звіринного світу). Цей факт надає велике значіння теорії Дарвіна про постепенні перемін родів, так ростинних як і звіринних. Навійші досліди вчених, як німецького природника Бельше і бельґійського письменника Метерлінка виказують ще більший розвиток ростин під оглядом інтеліґенції. В Австралії, як описують подорожники, має бути ростина з роду евкаліпта, котрі щетинясте листя наче кліщами обіймає птаха чи звірину й обсорбують його мясо. До 12 годин остають з птаха самі кости.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ЗБАРАЖЧАН У НЮ ЙОРКУ

Комітет Збаражчан в Америці просить всіх родимців з Ню Йорку і околиці, прибути на **ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ** Збаражчан, котрі відбудуться в Укр. Нар. Домі, 6. улиця в Ню Йорку, в **неділю, 20. цвітня, о годині 2-ій.**

Справи до полагодження важні, між иншими справа кооптовання членів до Ширшого Комітету і прочитаєсь важний лист зі Збаража. 90

Просимо памятати, що по зборах відбудесь Величавий Концерт Збаражчан.

ЗА КОМІТЕТ ЗБАРАЖЧАН В АМЕРИЦІ:

К. Багрій, предсідатель,
А. Бучак, скарбник,
М. Крук, писар,
П. Вакулінський, писар,
С. Корпан, орґанізатор.

ХТО НАПИСАВ ПЕРШИЙ ФЕЙЛЕТОН?

Фейлетон, або оповідання є нині необхідним у ґазеті. Від иншого часописного матеріялу відділений товстою лінією, так що для себе творить окрему цілість начеб ґазету в ґазеті. Хтож написав перший фейлетон? То був аббе Ґеофрои, славний театральний критик з часів Наполеона І. Перший фейлетон вийшов з під його пера в Парижі 2. березня 1800 р. в парижській ґазеті „Журналь де Деба“. Ґеофреи був великий прихильник цісарства, рояліст, а завзятий ворог републиканця славного письменника Вольтера. Проти Вольтера написав 7237 статей. Казав, що ціллю його життя: знищити Вольтера. Ґеофрои любив заглянути до чарки. Противники Ґеофроя так говорили і від цього виводили назву „фейлетон“. А саме міра вина 120 літрів називалася тоді по французьки „Фейлетте“. Та житеписець аббе Ґеофроя Де Ґранз відкидає це як обмову. На ділі Ґеофрои духовником ніколи й не був. Щоправда вступив був до чина Єзуїтів 1762, та вже тоді чин цей розвязано. Хоч одержав лише мале свячення, казав себе титулувати аббе, носив сутану. Та це не перешкодило йому оженитися й жив по світськи. Походив із Ренс у Бретанії; присвятився літературі й був професором. З під його руки вийшли: поет Шеніе, хемік Лявоасіе, маляр Давід. Був редактором „Аннее літтераіре“ котру вів у дусі ворожім Вольтерови й енциклопедистам. Як вибухла велика революція, ледви ратував життя — утік на село біля Парижа й там учителював. Після перевороту Наполеона Бонапарте зважився вернути до Парижа. Тимчасом світ змінився а з ним і література. Редактор газети „Журналь де Деба“ поручив Ґеофреєві редаговання окремої рубрики в своїй газеті. Рубрика була відділена від решти матеріялу товстою, чорною лінією. Першу таку рубрику з 2. березня 1800 рук назвав Ґеофрои „Феуіллетон“ — цебто по українськи: „малі новини“ „малий часопис“ або „листочок“. Ця назва означала, що в цій рубриці поміщувано не дуже важні речі, дрібниці. Але Ґеофрои зеднував власне своїм „фейлетоном“ для газети все більше читачів і так поміщував усе ліпші фейлетони: критики. Публика цікава шукала в газеті, що там буде пр. сказано про це, що щойно в вечер бачила в театрі? Так Ґеофрои писав перший фейлетон в нинішньому розумінні. Скоро найшлися наслідувачі Ґеофроия на цьому полі. Фейлетон появляеться опісля в віденських ґазетах, німецьких і ин.